

Accessibilitat econòmica als ensenyaments no obligatoris

Els ensenyaments no obligatoris, bé per la manca de garanties de gratuïtat, bé per la no-obligatorietat, conformen l'àmbit de l'educació reglada amb més desigualtats d'accés. Els infants socialment menys afavorits tendeixen a accedir més tard al sistema educatiu que els infants socialment afavorits, i també tendeixen a abandonar-lo abans, de manera prematura, amb nivells més baixos d'assoliment d'ensenyaments postobligatoris.

Si les polítiques de promoció de l'escolarització de la primera infància són clau a l'hora de garantir la igualtat d'oportunitats socials i educatives dels infants, també ho és la provisió d'oferta de formació professional. Des del moment en què conforma l'itinerari formatiu preferent entre els grups socials desfavorits, més orientats cap a la inserció laboral i cap a trajectòries formatives professionalitzadores, la formació professional representa un sector educatiu estratègic a l'hora de combatre els efectes de la pobresa en l'accés als ensenyaments postobligatoris en general i a l'educació superior en particular.

Malgrat aquesta importància, les restriccions pressupostàries aplicades pel Departament d'Ensenyament en diversos àmbits educatius també han derivat en augments o noves incorporacions de quotes o taxes que l'alumnat ha de satisfer per accedir a aquests ensenyaments: és el cas de l'increment de quotes a moltes escoles bressol de Catalunya i també de la creació d'un preu públic per a la matriculació als cicles formatius de grau superior.

Els sistemes de tarifació social segons la renda faciliten un accés més equitatiu als ensenyaments no obligatoris

En termes generals, el Síndic reconeix que, d'acord amb el que preveu l'ordenament jurídic, aquests increments de taxes i quotes no suposen formalment una irregularitat de les administracions implicades. La Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació, no incorpora l'educació infantil de primer cicle o la formació professional de grau superior entre els ensenyaments declarats

gratuïts, ni tampoc el deure de l'Administració de garantir l'accés gratuït a aquests ensenyaments.

No obstant això, el Síndic alerta del risc de malmetre un dels pilars fonamentals del nostre estat del benestar i un dels drets educatius bàsics, la gratuïtat de l'ensenyament, i recorda als poders públics el deure de garantir l'accés a aquests ensenyaments en condicions d'equitat, tal com estableix la Llei 12/2009, d'educació, en part, a través de polítiques de beques i ajuts.

La imposició d'un cost en l'accés a l'oferta formativa pot representar un obstacle per a la participació de la població socialment menys afavorida, i davant d'aquest obstacle, el Síndic considera que l'existència d'un preu públic no ha d'impedir a les persones amb menys recursos econòmics accedir a la formació.

La reducció de les aportacions que el Departament d'Ensenyament fa als municipis ha donat lloc a increments de preus a les llars d'infants en alguns casos inassolibles per a les famílies, com s'ha pogut observar a través de les queixes que el Síndic ha rebut en relació amb aquesta qüestió.

Els increments de quotes a les escoles bressol exclouen les famílies amb rendes més baixes

Val a dir que, en alguns municipis, s'ha optat per establir sistemes de tarifació social en funció de la renda de la unitat familiar, de vegades, fixats a partir de l'indicador de renda de suficiència (IRSC). El Síndic valora molt positivament aquests sistemes, atès que es tracta d'un tipus d'estructura tarifària que facilita un accés més equitatiu al servei perquè té en compte el nivell d'ingressos familiars.

Tanmateix, les queixes rebudes posen de manifest que, si bé alguns municipis han assumit part de l'aportació que havia estat fent el Departament d'Ensenyament, la qual cosa ha suposat increments de quotes limitats, en molts d'altres la part de finançament que ha deixat d'aportar el Departament d'Ensenyament ha estat traslladada íntegrament a les quotes que satisfan les famílies. Fins i tot, alguns ajuntaments també han reduït la seva aportació al finançament de les escoles bressol. En aquests casos, s'han produït incre-

ments de quotes que deixen fora de l'accés al servei les famílies amb rendes més baixes.

Es tracta de quotes que, malgrat que se'ls apliquin sistemes tarifaris en funció de la renda, afecten l'accés a les escoles bressol en condicions d'equitat, tal com preveu específicament la Llei 12/2009, que estableix que l'educació infantil ha de prevenir i compensar els efectes discriminadors de les desigualtats d'origen social, econòmic o cultural (art. 56.1).

Aquest increment de quotes és un dels factors que explica, juntament amb la crisi econòmica i amb l'augment de la taxa d'atur, que el nivell de demanda d'aquests serveis hagi disminuït en molts municipis en els darrers anys (fet que, al seu torn, ha comportat el tancament d'escoles bressol públiques en diferents municipis). En aquest sentit, el Síndic suggereix a aquests ajuntaments que aquest tancament sigui una suspensió temporal del servei, amb la previsió que una millora de la conjuntura econòmica pugui fer augmentar la demanda.

Pel que fa a la formació professional, com s'exposava, el Síndic ha rebut diverses queixes referides al pagament de preus públics per a la matriculació als cicles formatius de grau superior (CFGs).

En el cas del preu públic per a la matrícula dels cicles formatius de grau superior, l'Ordre ENS/181/2012, de 22 de juny, incorpora facilitats en el pagament del preu públic, com ara el fraccionament en dues parts iguals, que s'han d'ingressar en els mesos de juliol i de setembre (article 3), i també exempcions i bonificacions (article 4). A priori, aquestes bonificacions i exempcions milloren l'accessibilitat econòmica de l'oferta de CFGs a una part important d'alumnat que presenta una situació socioeconòmica precària.

Amb tot, l'ordre esmentada estableix la possibilitat de retorn del 50% del preu públic per a als alumnes que obtinguin, per al mateix curs acadèmic, una beca o ajut a l'estudi del Ministeri d'Educació, i que no hagin pogut acreditar aquest fet en el moment de formalitzar la matrícula (article 5).

El procediment establert preveu que aquests alumnes que sol·liciten la beca hagin d'ingressar l'import del preu per matrícula que els correspongui abans d'iniciar el curs i que, en tot cas, un cop hagin obtingut la beca o ajut a l'estudi del Ministeri d'Educació (després d'acreditar-ho davant de la direcció del centre), se'ls retorna l'import.

Calen alternatives al pagament anticipat de la formació professional de grau superior per als alumnes desfavorits

Davant d'aquest fet, el Síndic recorda al Departament d'Ensenyament que aquesta bonificació esdevé fonamental per promoure l'equitat en l'accés als CFGs dels alumnes en una situació socioeconòmica desfavorida, i considera que l'exigència d'anticipar l'import del preu públic fins que el Ministeri d'Educació no resolgui la convocatòria d'ajuts no afavoreix l'exercici efectiu del dret a l'educació en igualtat d'oportunitats dels alumnes amb més dificultats econòmiques i limita les seves possibilitats d'accés als CFGs. Per aquest motiu, el Síndic recomana al Departament d'Ensenyament que estableixi procediments alternatius en el pagament dels preus públics per als alumnes socialment desfavorits, a fi d'evitar que hagin d'anticipar recursos econòmics que els són escassos.

De la mateixa manera que amb l'accés a l'educació infantil de primer cicle, i atès que l'oferta de formació professional encara avui és quantitativament deficient a Catalunya en termes comparatius amb altres països europeus, el Síndic també suggereix al Departament d'Ensenyament que estudiï si la creació d'un preu públic incideix en el nivell de demanda dels CFGs i atenua la tendència de creixement sostingut d'alumnat experimentada en els darrers anys.

Queixa 03950/2012

Aquesta queixa té relació amb la incorporació de la taxa per a l'estudi dels cicles formatius de grau superior. La persona interessada, que estava a l'atur i que tenia la intenció d'estudiar aquests ensenyaments, va exposar que la incorporació d'aquesta taxa li suposava una dificultat afegida en l'accés a l'oferta.

El Síndic recorda a l'Administració la necessitat de garantir l'accessibilitat econòmica a aquesta oferta de l'alumnat amb més dificultats econòmiques i la conveniència que els alumnes no hagin d'anticipar la taxa establerta en els casos en què, per raons socioeconòmiques, els serà retornada.

Queixa 05856/2012

El Síndic va rebre una queixa referida a l'increment de preus produït en una escola bressol municipal. La persona interessada assenyalava que s'havia introduït una modificació en les tarifes, que passaven a determinar-se en funció de la renda familiar, tot i que les quotes resultants eren desproporcionades amb els ingressos de les famílies i duplicaven, en el seu cas, la del curs anterior i arribaven a ser superiors a moltes llars d'infants privades.

Un cop estudiada la informació facilitada per l'ajuntament corresponent, el Síndic va observar que, en el cas hipotètic d'una família de tres membres amb uns ingressos anuals de 10.000 euros, l'esforç econòmic que havia de fer per escolaritzar (amb menjador) un fill a l'escola bressol municipal equivalia al 28,6% dels seus ingressos, i aquest esforç relatiu anava disminuint a mesura que s'incrementaven els ingressos familiars, tot i l'augment de quotes. El Síndic també va constatar, amb la informació rebuda, que més enllà de la reducció de la subvenció del Departament d'Ensenyament, el gruix del finançament de l'escola bressol era assumit per les famílies a través de les quotes (el 77%) davant només el 7% assumit per l'Ajuntament.

Amb aquestes dades, el Síndic va considerar que, tot i diferenciar-se en funció de la renda del nucli familiar, les quotes aplicades podien afectar l'equitat perquè deixaven fora de l'accés al servei les famílies amb rendes més baixes. Per aquest motiu, va recordar a l'ajuntament que hauria de garantir l'accés a l'escola bressol en condicions d'equitat, amb tarifes que no tinguessin caràcter exclouent, i va suggerir a aquesta administració que valorés les quotes resultants i la seva idoneïtat per garantir l'accés dels infants amb famílies en situació econòmica més desfavorida.

[Pàgines extretes de l'Informe Anual 2012. Per accedir-hi, cliqueu aquí.](#)